

به‌راوردی وه‌س‌ف و پیداهه‌لگوتن له سه‌ره‌تای باسی که سایه‌تییه‌کانی تذکره
الاولیای عطار نیشابوری و میژووی نه‌ده‌بی کوردی عه‌لانه‌ددین سه‌ججادی
حبیب الله سلیبی
سه‌نته‌ری نیوده‌وله‌تی فی‌رکاری زمانی فارسی له زانکۆی کوردستان، پارێزگای
کوردستان، ئێران

پوخته

Article Info

Received: May 2022
Accepted : June, 2022
Published :October,2022

Keywords

عطار، سه‌ججادی، په‌خشان، وه‌س‌ف

Corresponding Author

Habiballah1308@gmail.com

نووسه‌ران له‌کاتی وه‌س‌فی که سایه‌تییه‌کان له په‌خشان، زۆر جار قه‌له‌م ناوه‌لا نه‌که‌ن و خواست و ویستی خۆیان به خولقاندنی جوانکاری ده‌رده‌پن، مه‌به‌سته‌کانی خۆیان به نه‌یتی وه‌ده‌ره‌ده‌خه‌ن.

عطار له تذکره‌ الاولیا کاتیک وه‌س‌فی پیاوانی خوا ده‌س پن ده‌کات له سه‌ره‌تاوه‌ خۆینه‌ر به‌دوایی خۆیا رانه‌کیشیت و ماموستا عه‌لانه‌ددین سه‌ججادی هه‌ر به‌م شیوه‌ له میژووی نه‌ده‌بی کوردی سه‌ره‌تای وتاره‌که‌یی ده‌س پن ده‌کات.

لێکۆڵینه‌وه‌و شروقه‌ی ئەم بابەتانه، وه‌ده‌رخستنی مه‌به‌سته‌کان، ناساندنی وه‌به‌ره‌ی داهاتوو و وردبوونه‌وه‌ی زانایانه زۆر پێوسته تا نادیاره‌کان ده‌رکه‌ون، نه‌ناسراوه‌کان بناسرین، جوانییه‌کان ده‌رخرین و ده‌وله‌مندی زمانه‌کان بانگه‌واز بکړین و به‌ره‌ی داهاتوو به‌ خۆیان باوه‌ریان هه‌پن که خاوه‌نی زمانیکن که زۆر ده‌وله‌م‌نده وه‌ پێوستی به‌ پاراستنه.

ئهم وتاره، به‌راوردی ئەم پیداهه‌لگوتانه‌یی سه‌رتاییه له دوو کتیی تذکره‌ الاولیا و میژووی نه‌ده‌بی کوردی، له دوو زمانی فارسی و کوردی به شیوه‌یی کتیبخانه‌یی و لێکدانه‌وه‌یی ناوه‌رۆک، لێکداوه‌توه. ده‌ره‌نجامه‌کان باس له ویکچون و جیاوازیه‌کان به‌رهمه‌که‌ن ده‌که‌ن، هه‌ر دوو نووسه‌ر توانایی و لێهاتوویی خۆیان پیشان داوه که گه‌یشته‌ته‌ لووتکه، کورتبیری خائیکی به‌رچاوه، تارا‌ده‌یک کارتیکه‌ری و په‌نگ وه‌خۆگری له ده‌رو و ناوه‌و تیا به‌دی نه‌کری.

زۆرینه‌یان ژنای ناساین و پله‌وپایه‌ییکی کۆمه‌لایه‌تی به‌رزیان نییه به‌لام سه‌ره‌پای نه‌وه‌ش هه‌وێ سه‌رخستنی دۆزی کۆمه‌لایه‌تی و نابوویری خۆیان ده‌ده‌ن. له‌زۆریه‌ی گێرانه‌وه‌کاندا ژنان هه‌بوونی سه‌ربه‌خۆیان له ناو ده‌قه‌کاندا هه‌یه و بینه‌ری گوتار و ناخاوتنی ژنانه‌یین.

خواستن، درکه، رهگه زه‌دۆزی و سه‌روادار... موسیقاو و هه‌ست و خه‌پال تیکه‌ن.

مێژووی ئه‌ده‌بی کوردی سه‌ه‌ج‌ج‌ادیش بوو ناسینی شاعیران له هه‌وه‌له‌وه‌ په‌خشانی هونه‌ری به‌کار هه‌یناوه، به‌راوه‌رده‌وه‌ هه‌له‌سه‌نگاندنی ئه‌م دوانه‌ به‌ ئه‌ده‌بی به‌راوه‌ردی ئه‌گه‌نجیت.

ئه‌ده‌بی به‌راوه‌رد که له‌ زمانی عه‌ره‌بی به‌ الادب المقارن به‌ ناو‌بانگه‌ وه‌ به‌ وشه‌ی Comparative Literature له‌ عاله‌ما نه‌یناسن. فارسه‌کان پ‌ن نه‌ین "ادبیات تطبیقی" که مه‌به‌ست له‌ به‌راوه‌رد و هه‌له‌سه‌نگانن ئه‌ده‌ب دوو یان چه‌ند میله‌ته‌ وه‌ به‌ شاکاری رهنه‌ی نه‌ده‌بیش ناسراوه‌ که هه‌له‌سه‌نگانن ناسه‌واره‌کان، شه‌یوازه‌کان، بژنه‌وه‌کان که‌سایه‌تییه‌کان... دوو یان چه‌ند فه‌ره‌نگ له‌ ئه‌ستوی ئه‌وه‌" (امین مقدسی، ۱۳۸۶: ۷) بوو هه‌وه‌ل جار له‌ فه‌رانسه‌ ناوی هاته‌ ئاراوه‌ وه‌ پ‌لوان کتیبیکی به‌ نیوی" ریتویتی وێژه‌ی به‌راوه‌رد" له‌ سالی (۱۹۳۱) خولقاند.

سه‌رچاوه‌ی ئه‌ده‌بی به‌راوه‌رد، بیره و " له‌ بنه‌رته‌ مه‌به‌ست له‌ و کاره‌ هزره‌بانه‌یه‌ که به‌ نامانجی موتالایی ئه‌و شتانه‌یه‌ که بتوانن ناوی ئه‌ده‌بی لێن وه‌ به‌ستی ئه‌وانه‌ به‌ عونسوره‌کانی پیکهاتنی فه‌ره‌نگ و که‌لتووور" (شورل، ۱۳۸۹: ۲۳). بۆیه‌ زۆریه‌ی لیکوله‌ران بیان وایه‌ نووسه‌رانی فه‌ره‌نگ و که‌لتوووری جۆروا‌جۆر هزره‌بیری خۆیان به‌ یه‌ک زمان نه‌درکێن، ئه‌ویش زمانی د‌ل و هزر و نه‌ده‌به‌.

به‌راوه‌ردی وێژه‌ی بوو تۆژینه‌ی ئه‌ده‌بی زه‌رووره‌ چۆنکه‌ "ولامیکه‌ بوو خواسته‌کانی ژبانی هزری، پ‌الپه‌شته‌ بوو که‌سایه‌تی قه‌ومه‌کان. جیا له‌ وانه‌ بۆژاندنه‌وه‌ی، ژبه‌ری، نۆیخوازی، ناشکرا کردن میله‌تان و باره‌یتان" (هالال، ۱۳۹۰: ۱۴) گشتی له‌ ودا به‌رچاوه‌کری.

۱- نامانجی وتار

نامانجی وتاره‌که‌ ئه‌وه‌یه‌ به‌ره‌ی داهاتوو میراتی خۆیان بناسن، زمانیان بپارێزن، له‌ جوانکاری و ره‌وانیژی ناسه‌واره‌کان وینه‌ هه‌لگرن، جیا له‌مانه‌ به‌راوه‌رد و هه‌له‌سه‌نگاندن دوو په‌خشانی به‌ نرخ و وه‌ده‌رخستی جوانیه‌کانیانی ئه‌وان ئه‌مه‌گناسیه‌.

۲- شیوه‌ی لیکۆلینه‌وه‌

به‌راوه‌ردی پ‌یدا‌هه‌نگوتانه‌ی سه‌رتای له‌ دوو کتیبی تذکره‌ الاولیا و مێژووی ئه‌ده‌بی کوردی، له‌ دوو زمانی فارسی و کوردی به‌ شیوه‌ی کتیبخانه‌ی و لیکدانه‌وه‌ی ناوه‌رۆک لیکدراوه‌ته‌وه‌. سه‌ه‌ج‌ج‌ادی بیست و چوار شاعیری ناساندوه‌ له‌ تذکره‌ الاولیای عطاریش بیست و چوار که‌س هه‌له‌ژێراون تا ده‌قاوده‌ق هه‌لیان سه‌نگینین.

۳- پ‌یشینه‌ی لیکۆلینه‌وه‌

بوو پ‌یشینه‌ی ئه‌م تۆژینه‌وه‌ که به‌راوه‌ردیک له‌ نیوان دوو کتیبه‌ کرابیت، له‌ کتیب و وتاره‌کان شتیک و ده‌ره‌که‌وت به‌لام به‌ جیاواز له‌مانه‌ی خواره‌وه‌ی باسی پ‌یشه‌کی ناساندنه‌کان کرابوو:

ئه‌لف- وته‌ی سه‌عید که‌ره‌می له‌ لاپه‌ری ۱۷ " مێژووی ئه‌ده‌بی کوردی" له‌ باره‌ی په‌خشانی هونه‌ری ماموستا عه‌لانه‌دین سه‌ه‌ج‌ج‌ادی که به‌ چه‌شکێتی ئه‌م بواره‌ ناوی ئه‌با پ‌ن ئه‌وه‌ی که له‌گه‌ل که‌سیکی تر هه‌لیان سه‌نگین.

په‌خشان له‌ زمانه‌کانی فارسی و کوردی دا مانایی لیکدراوه‌ته‌وه‌ حسین خه‌تیبه‌ ئه‌ن" په‌خشان ئه‌وه‌یه‌ که وته‌که‌ هۆنراوه‌ نه‌ین، له‌ به‌ندی هۆنراوه‌ نازاد پ‌ن یان که‌لامه‌که‌ کیش و سه‌روایی نه‌ین" (خطیبی، ۱۳۷۵: ۲۷).

سه‌ه‌ج‌ج‌ادی له‌ و باوه‌راپه‌ لای عه‌ره‌ب و فارس په‌خشان، قسه‌و رسته‌یه‌که‌ که نه‌به‌سترای به‌ کیش و سه‌رواوه، شاره‌زایی ئه‌ده‌بی کوردیش به‌ پ‌ن ئه‌و سه‌ره‌نجه‌ی که‌داویانه‌ له‌ په‌خشانی کوردی، به‌م جۆره‌ ناساندویه‌" په‌خشان به‌و قسه‌و رسته‌یه‌ ئه‌وتری که هۆش و هه‌ستی مروف پ‌یشان بدا و پ‌ن به‌ش پ‌ن له‌ کیش و سه‌روا" (سه‌ه‌ج‌ج‌ادی، ۱۳۹۲: ۱۲۱). ئه‌و جیاوازی هۆنراوه‌ په‌خشان ناوا باس ئه‌کا " هۆنراوه‌ بریتیه‌ له‌ ئه‌ندیشه‌، بیره، سۆز و رسته، کیش و سه‌روایشی هه‌رتیدا هه‌یه، ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌تی که په‌خشان به‌ته‌واوی دووره‌ له‌مانه، به‌لگه‌ په‌خشانی ئه‌وه‌ گه‌وه‌هه‌رانه‌ی هه‌رتیدا هه‌یه" (هه‌ر ئه‌وه‌ سه‌رچاوه‌).

زۆریه‌ی زانیان له‌ و باوه‌ران که په‌خشانی زاره‌کی کۆن تره‌ له‌ هۆنراوه‌ به‌لام په‌خشانی مه‌کتوب و نووسراوه‌ دواتره‌ له‌ هۆنراوه‌ (خطیبی، ۱۳۷۵: ۴۹). دواتر بوونی په‌خشان به‌و هۆیه‌یه‌ که په‌خشان" به‌ره‌می ژبیه‌، مروقیه‌تی پ‌یش که‌وت، تیگه‌یشتن زۆر بوو، زانست و هونه‌ره‌ به‌ شیوه‌یه‌کی ته‌واو فراوان هاته‌ ناوه‌وه، م‌یشکی تیگه‌یشتن ناچاری په‌خشان بوو، بوو ئه‌وه‌ بتوانی به‌ ته‌واوی جگه‌ له‌ هۆنراوه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی فراوانتر بیره‌واوه‌ری خوی ده‌ر بیری، زیاتر لانه‌کاته‌وه‌ به‌لای درتزه‌ پ‌یدان و روون کردنه‌وه‌وه" (سه‌ه‌ج‌ج‌ادی، ۱۳۹۲: ۱۲۳).

په‌خشان له‌ زمان فارسی، دابه‌ش ئه‌کری به‌" په‌خشانی وتووێژ، گوته‌، ره‌وان و هونه‌ری" (خطیبی، ۱۳۷۵: ۶۰). په‌خشانی هونه‌ری" په‌خشانیکه‌ له‌گه‌ل هۆنراوه‌ هه‌نگاوێک زیاتر به‌ینی نییه‌" (شمیسا، ۱۳۸۱: ۷۶) و "له‌وا جوانکاری و شیوه‌کانی شاعیرانه‌ ئه‌بیرتیت" (رستگارفسانی، ۱۳۹۰: ۱۶۷).

په‌خشان له‌ کوردیدا په‌ندی پ‌یشینه‌، قسه‌ی نه‌سته‌قه، چیرۆکه‌ و مه‌ته‌ل. جیا له‌ مانه‌ ئه‌پ‌ن به‌ دوو به‌شه‌و: "أ- په‌خشانی زانیاری وه‌ زانستی. ب- په‌خشانی ئه‌ده‌بی، وه‌ یا هونه‌ری" (سه‌ه‌ج‌ج‌ادی، ۱۳۹۲: ۱۲۵). په‌خشانی زانیاری وه‌کوو فه‌لسه‌فه، ژماره، کیمیا، وه‌ په‌خشانی ئه‌ده‌بی یان هونه‌ری وه‌کوو نامه‌ی ده‌روونی و وێژدانی، دوان (خوتبه‌). په‌خشانی هونه‌ری سۆز، ئه‌ندیشه‌، بیره و واژه‌ی به‌ ئاوازه‌ و لیکچوونی تیدا هه‌یه، له‌ راستیشدا لیکچوون حه‌قی وایه‌ هه‌ر له‌ په‌خشانا پ‌ن زیاتر تا له‌ هۆنراوه‌، چونکه‌ سروشتی لیکچوون بۆ "ایضاح" و ناشکرا کردنه‌، ئه‌م ایضاح و ناشکرا کردنه‌ بابه‌تی په‌خشانه، نه‌ وه‌ک هۆنراوه‌ (سه‌ه‌ج‌ج‌ادی، ۱۳۹۲: ۱۲۵). به‌لام هه‌ر چه‌ند لیکچوون خالی هه‌ره‌گرنگی ره‌وانیژییه‌ و جه‌ماعه‌ت به‌ کۆمه‌ل که‌نکی ل‌ن وه‌ر ئه‌گرن وه‌ ئه‌مه‌ش ج‌ سه‌ره‌نجه‌ له‌ راستیدا که‌نک گرتن له‌ هۆنراوه‌ زۆرت‌ره‌ تا په‌خشان. خفاجی له‌ سر الفصاحه‌ ئه‌ن: "جیا له‌ زۆری هۆنراوه‌ به‌ ناویانگی، له‌ به‌ر کردن و گ‌پ‌رانه‌وه‌ی هۆنراوه‌، به‌ بۆنه‌ی کیش و سه‌رواوه‌ بوو فیر خواز ناسانتره‌" (سرالفصاحه، ص ۷۲، خطیبی، ۱۳۷۵: ۶۱).

تذکره‌ الاولیا ی عطار بوو ناساندنی پ‌یاوچاکان به‌ په‌خشان نووسراوه‌، له‌ سه‌ره‌تایی ناساندنه‌کانا عطار به‌ په‌خشانیکی هونه‌ری له‌ دوو رسته‌ جوانکاری خۆی نواندوه‌ که پ‌ره‌ له‌ هه‌ست و خه‌پال، لیکچوون، خوازه‌.

تیا بەدی ئەکری، " زهوقی کاره‌بایه‌کی خه‌یالییه دڤ رپون ئەکاته‌وه" (سه‌ججادی، ۱۳۸۹: ۴۲۳)

لێکچواندنی رپوان زۆر به کار دێنێ، له‌وچوونه‌کانی خه‌یال و فیکرله‌وان به‌رچاوه، سرووشت دهنگ دانه‌وه‌ی تایبه‌تی هه‌یه، موسیقا لیکچاندنه‌کانی رازاندوووه‌سه‌و" به‌هه‌شتی ده‌شتی شیعر" (سه‌ججادی، ۱۳۸۹: ۴۹۴). بلیمه‌تی سه‌ججادی تارا‌ده‌یکه‌ خۆننه‌ر له‌ گه‌ل خۆیا به‌ره‌و گۆرپانی هه‌ست و بیر و شیعر نه‌با بڤ ئەوه‌ی خۆی بزانی نه‌میش ئەبێته‌ هاوریکی نووسه‌ر که دوابه‌دوایی وشه‌رهنگینه‌کانا پڤنگه نه‌برێ و نه‌زانی نه‌م وه‌سفانه وه‌سفی نووسه‌ر خۆیه که له‌ دیگه‌رانا نه‌ییبێ. کاتیکیک باس له "خه‌رمانی ئەده‌ب" و "خه‌یالی شهن" ئەکا بای‌شه‌مال وه‌ییردینێته‌وه. قسه‌ی "رپوان وه‌ ته‌لی که‌مان" نه‌شو‌پێنێ، "نه‌سه‌ی شیعی" پڤ رام ئەکا. سه‌ججادی له‌ زه‌وی و زاری نوکته‌زانیدا سکه‌کیکی خۆش رپوایه". نه‌وه‌په‌ری لپه‌تووپی سه‌ججادی ناشکرایه به‌ پڤ ناساندنی که‌سایه‌تییه‌کان لیکچواندنه‌کان نه‌خولقێنێ، کراوه، جه‌ختاو، درێژه، قوڵه، درێژه‌ی ئاو‌ه‌لا، ته‌خت، کۆ، ب‌لاو، پڤنچراو، شاراو وه‌ په‌سه‌ندیده هه‌مۆی کۆکردوه‌ته‌وه به‌لام لیکچواندنی رپوان تایبه‌ته" له‌م لیکچواندنه‌دا ته‌نیا که هه‌یج کات له لیکچووواندندا ناس‌پدرته‌وه ده‌میننه‌وه و نه‌وانه‌ش لێچوو و له‌وچوون ئەم جۆره لیکچووواندنه له ناستی هونه‌ریه‌وه له‌ جۆره‌کانی دیکه سه‌رت‌ه. چونکه خۆننه‌ر بۆ خۆی به‌ پڤ نه‌وزار ده‌بڤ بزانی نه‌مه لیکچووواندنه‌وه هه‌ر بۆ خۆشی لیکچووونه‌که بېیننێته‌وه، هه‌ر بۆیه‌ش خۆننه‌ر زیاتر چێژی لێ وه‌ر ده‌گرێ و له‌ لای رپوانبێزان بایه‌خی زبانه‌ی پڤ ده‌درئ" (پارسا، ۱۳۹۷: ۲۱). مه‌لی خه‌یال، شایازی خه‌یال، ئاسمانی خه‌یال، ته‌رازوی خه‌یال، خه‌رمه‌نی فیکر، خه‌رمان ئەده‌ب، ده‌شتی ته‌فکیر، نه‌مامی نه‌وره‌سی فیکر، " ناوک برینی شیعر و خه‌یال و هزر بانگه‌واز ئەکا. سه‌ججادی شاره‌زایانه له‌م بواره سه‌ر به‌خۆی تایبه‌تی هه‌یه، هه‌ر چه‌ند کارتیکیه‌ریشی ئینکار ناکرێت.

" فیکری بووکیکی رازاوه، فیکری وه‌ک تیشکی زه‌رده‌ی خۆراوا، زه‌وقی کاره‌بایه‌کی خه‌یالیه".

سه‌ججادی له‌ هه‌ممو ده‌فرايه‌تییه‌کانی ده‌ورووبه‌ری بوو لیکچواندن که‌ئکی وه‌رگرتوه، چه‌ فۆلکلۆر بڤ چه‌ فه‌لسه‌فه، ئەو به‌ نیازی خۆی هه‌لبژاردی بووه.

"له‌ دیوانی ناشنایانی حه‌ق‌په‌ره‌ستیدا وه‌ک گه‌لاوێژی گه‌ش، له‌ هه‌یوانی زانایانی عیلم و هونه‌ردا وه‌ک بازی سه‌راوێژی چه‌ش" (سه‌ججادی، ۱۳۸۹: ۲۲۱).

-خواستن:

به‌ پڤ کتیوه‌ بلاغییه‌کان خواستن" بنه‌مای لیکچواندنی هه‌یه واته به‌کێک له‌ دوو لایه‌نی لێچوو یا له‌وچوو به‌ ته‌نێ هاتوون" (پارسا، ۱۳۹۷: ۷۱). جاری هه‌وه‌ئێ خۆننه‌وه له‌ هه‌ر دوو په‌خشانه‌که خۆننه‌ر پڤ وایه ئەمانه خواستنه‌ یانی ته‌نیا له‌وچوون ئەبێنێت وه‌ هونه‌ری هه‌ردوو نووسه‌ره‌که ئەگه‌نێت، به‌لام عطار به‌ شیوه‌ی دوانده‌ره‌کانی هه‌یخ له‌ کاتی دوان و ناوبردنی خه‌لیفه‌کان ناوی که‌سایه‌تییه‌کان دێنێ. سه‌ججادی به‌ده‌گمه‌ن ناویان ده‌بات" کوردی ناو، کوردی گیان، کوردی زمان" (سه‌ججادی، ۱۳۸۹: ۳۲۱).

عطار: "ان میوه‌ی دل اولیا" (عطار، ۱۳۸۸: ۵۸). بوو خواستراو ژیری.

ب- وتاری" تحلیل کارکرد عناصر بلاغی در نثر شاعرانه تذکره الاولیا عطار نیشابوری" فاطمه کلاهیچیان و همراهان، گوشاری" پژوهش های ادب عرفانی" سال ۱۳۹۸. نه‌وان هاتون له‌ وه‌سف و پیاوه‌ئدان پیاوچاکان له‌ هه‌وه‌ل و ته‌کان عطاره‌و جوانکاری و رپوان بێژیان ده‌سنیشان کردوو. بڤ به‌راوهرد و هه‌ئسه‌نگاندن له‌ گه‌ل که‌سێکی تر‌دا.

ت- ماموستا هه‌ژار له‌ گوشاری سروه، سالی په‌که‌م، هاوینی ۱۳۶۴ هه‌تاوی کۆچی، وتاریکی له‌ ژیر ناوی" یادی سه‌ججادی" له‌ لاپه‌ره‌ی ۲۱ تا ۲۵ (۸۷) نویسووه، په‌خشانی نه‌وی هه‌لسه‌نگاندوو.

۴- لیکدانه‌وه:

داو و بسه‌تی (دان و سه‌ندنی) زمانی فارسی و کوردی میژووئ کۆنه، به‌لام به‌راوهردیان ته‌مه‌نیکێ زۆری تینه‌په‌راندوو، له‌م وتاره‌ پێشه‌کی ناساندن پیاوچاکان و شاعیرانی دووکتیی تذکره‌ الاولیا ی عطار و میژووئ کوردی سه‌ججادییه، به‌ به‌راوهردیکێ زانستی هه‌ئیان نه‌سه‌نگین، هه‌رچه‌ند کاتیان له‌یه‌ک دووره، عطار(۱۲۲۱ - ۱۱۶۶ زاییی) و سه‌ججادی(۱۹۸۴- ۱۹۰۷ زاییی) وه‌ زمانیشیان جیاوازه، وته‌ی عطار فارسیه و وێژه‌ی سه‌ججادی کوردیه، عطار شاعیر بووه‌و کاربگه‌ری هونراوه له‌ سه‌ر په‌خشان نکۆل ناکری و سه‌ججادی ماموستای ناییی، ماموستای میژوو له‌ کولیژی ئادابی به‌غدا و رۆژنامه‌نووس و میژوونووس بوه له‌سه‌رده‌می نه‌ودا په‌خشان له‌ کوردیدا له‌ نووسراوه‌کانی" که‌سانیکێ وه‌ک سه‌ید ره‌شیدی خانه‌قایی شیخی بورهان. ماموستا هه‌ژار و ماموستا ناریدا که‌م و زۆر به‌رچاو ده‌که‌وئ" (پارسا، ۱۳۹۷: ۳۷). له‌م وتاره وه‌سفه‌کانی عطار و سه‌ججادی له‌ بواری ئەدیبییه‌وه هه‌ئسه‌نگین.

۵- هه‌ئسه‌نگان:

۵-۱- ۵- پوونبێژی:

-لیکچواندن:

عطار له‌ ناساندنی پیاوچاکان، به‌ شیوه‌ی لیکچواندنی په‌یتا په‌یتا زانیاری خۆی دهر نه‌بړی تاکۆ خۆننه‌ر بزانیته‌ نه‌م که‌سایه‌تییه‌کان نه‌ناسیت وه‌ به‌ چاکه‌ لێان نه‌دویت، لێچوون و له‌وچوون هه‌ردوو یه‌ کار دینیت تاکۆ خۆننه‌ر نه‌که‌وتته‌ گمانه‌و، به‌لام به‌رلاوه له‌ له‌وچوون په‌یتا په‌یتا نه‌خاته رپو دوایی لێچونه‌که ناو ئەبات، به‌م دوا خستنه‌ی لێچوو، خۆننه‌ر چاوه‌رپوانی هه‌یه‌جانی زۆرت‌ه‌نێ. زۆر به‌یان لیکچواندنی ژیری به‌ هه‌ستین، ده‌ریا خۆشه‌ویسته‌ره‌ لای عطار، هه‌تاو، ناگر، دار، کپو، ئاو، با و بارانیش زۆرن. هه‌رکامیان مانایی تایبه‌ته‌ به‌خۆیان پانه‌گه‌ین. (کلاهیچیان و هاوکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۷). " آن بحر اندوه، آن راسختر از کوه" (عطار، ۱۳۸۸: ۶۵۹). لیکچواندنی رپوان و کۆ له‌ وته‌کانی عطار له‌و لیکچواندنه‌کان زۆرت‌رن.

سه‌ججادی له‌ لیکچواندن بوو ناساندنی که‌سایه‌تییه‌کان که‌ئکی وه‌رگرتوو، نه‌ویش وه‌کوو عطار به‌رلاوه له‌وچوون یانی مشبه‌به‌ دینی په‌یتا په‌یتا پیاو هه‌ل ئەدا تا خۆننه‌ر زۆرت‌ه‌ر به‌دوایی خۆیا راکێشی، زۆر به‌ی لێچوو نه‌کان هزری و ژیرین وه‌ له‌وچوونه‌کان هه‌ستین، جار جاریش بوو راگه‌یانندی مه‌به‌سته‌که‌ی هه‌ردووکی ئەکاته‌ ژیری به‌لام تام و بۆی هه‌ستی

سه ججادی جارنکیان پینچان و کرانه‌وهیک به کار دینیک که ده‌قواددهقی تاریفی پینچان و کرانه‌وهیه.

عطار: آن غواص دریای دین و آن دریای در یقین، آن قطب مکننت و آن رکن سنت، آن امام اهل جذب و سبق، عبدالله خبیق رحمة‌الله علیه (عطار، ۱۳۸۸: ۴۲۸).

سه ججادی: باخچه‌ی گه‌وه‌ری نه‌ده‌بیاتی گه‌ن به‌هیزتر له ناو و له نان، چونکه ئەم دوانه تهنیا بۆ ژبانه، به‌لام ئەو دوانه کرۆکی ژبانه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۲۱۲).

-کۆکردنه‌وه‌ی دوودژیه‌ک:

عطار به پینچه‌وانه‌ی چاوه‌نوازی له پینشه‌کی کۆکردنه‌وه‌ی دوودژیه‌کی که‌مه به‌لام سه ججادی خولقینه‌ریکی نازایه.

عطار: آن آفتاب پنهان (عطار، ۱۳۸۸: ۶۵).

سه ججادی: هه‌ندی جار مه‌ی گپری مه‌یدانی خاس خاوان بووه، هه‌ندی جاریش بوژی کۆری دئخوازان بووه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۲۱۲).

سه ججادی شیعره‌که‌ی سه‌عدیمان وه بیر تیریتته‌وه:

یکی پرسید زان گم کرده فرزند

که ای روشن گهر پیر خردمند

زمصرش بوی پیراهن شنیدی

چرا در چاه کنعانش ندیدی

بگفت احوال ما برق جهان است

دمی پیدا و دیگر دم نهانست

گهی بر طارم اعلى نشینیم

گهی پشت پای خود را نبینیم

اگر درویش در حالی بماندی

سردست از دو عالم فشاندى

(سعدی، ۱۳۷۴: ۹۰).

۱-۳- ۵- گه‌وره‌کردنه‌وه:

-پرزکردنی ناوه‌ئناوه‌کان:

پرزکردنی ناوه‌ئناوه‌کان له هه‌ر دوو نووسه‌را به چاو دیت به‌لام به جوانکاربه‌کانی ترپازاوندوو یانه‌سه‌وه.

عطار: آن شیر بیشه‌ی تحقیق، آن شجاع صفر صديق (عطار، ۱۳۸۸: ۵۸۵).

سه ججادی: پهند و ديوانه و قه‌له‌ندهر، خواناس و پارنژگار و

هه‌رده‌گه‌ر (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۷۹)

۱-۴- ۵- پات کردنه‌وه:

-واج‌راژنی:

یه‌کیک له هۆکاره‌کانی واج‌راژنی هاوردنی کۆکردنه‌وه‌ی واجیکه که له چه‌ند پات بوونه‌وه‌ی نه‌وه‌ واجه وشه‌یک بیته‌ بیر و مانایکی خوازیباو بیته‌ ناراه‌ بوو نمونه‌ له‌م دوانه‌ی خواره‌وه، عطار لامی چه‌ند پات کردوه‌ته‌وه، لا، الله... وه‌بیر نه‌خات وه سه‌ججادی سینی چه‌ند پات کردوه‌ته‌وه که ساکتی و نارامشیک له سایه‌قه‌وبی هه‌وری ئاسمانا حه‌شار دراوه. عطار: آن قتیل الله فی سبیل الله (عطار، ۱۳۸۸: ۵۸۵).

سه ججادی: "گۆکی زه‌وقی که ده‌پشکووت بۆنی کزه‌ی ده‌روونی شه‌می بوو" (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۴۶۰).

-درکه:

عطار و سه ججادی زۆربه‌ی پینشه‌کی پیاوه‌ئدانه‌که‌یان بریتیه له لیکچواندینیک که وه‌کوو درکه وان، نه‌توانین ئاماژه‌که‌ین که " درکه له خودی شت" که له جینگه‌ی نیوی شته‌که سیفه‌تیک یا کۆمه‌ن سیفه‌تی نه‌وه‌ باس ده‌که‌ن به‌لام مه‌به‌ستیان خودی شته‌که‌یه (پارسا، ۱۳۹۷: ۹۳). عطار له دواپی به‌ناشکرا ناویان دیتی به‌لام سه ججادی هونه‌رمه‌ندانه‌تر پیدا نه‌پروان و له جینگه‌ی ناویان، سیفه‌ته‌کانیان باس نه‌کا و مه‌ئبه‌نده‌کانیانیش ناو نه‌بات.

عطار: "آن جگرگوشه‌ی انبیا" (عطار، ۱۳۸۸: ۵۸).

سه ججادی: "گه‌وه‌هه‌ریکی شه‌وچرا له سه‌راوه‌ردی شاخه‌کانی به‌نده‌نی به‌رزی" بۆتان" هوه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۸۸).

۱-۲- ۵- ته‌ناسوب:

-پینکه‌وه‌ گونجان:

پینکه‌وه‌گونجانی وشه‌کانی له پرسته‌کانی هه‌ر دوو به‌رچاوه، ویستویانه هه‌ر و بیرى خۆبان به‌وشیوه بنوین، موسیقایی پین به‌خشن و پیرازینه‌وه. عطار په‌نگی ناییبی پین به‌خشییه و سه ججادی هه‌ستی‌تری کردوه‌ته‌وه تا له سرووش و جوانیبه‌کانی که‌ئکی وه‌رگرتوه.

عطار: آن تاج دین و دیانت، آن علما را شیخ و پادشاه، آن قدما را حاجب (عطار، ۱۳۸۸: ۲۵۳).

سه ججادی: ئاوازی ده‌نگه‌که‌ی بولبولی چه‌مه‌ن بینیتته‌جۆش (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۸۸).

-دژه‌یه‌ک:

عطار دژه‌یه‌که‌کانی زۆربه‌یان وشه‌ن و کورت به‌لام سه ججادی ویستی خۆی له رسته‌دا به‌دی نه‌کات وه بوو بانگه‌شکردنی خواستی خۆی درنژه‌ی پین نه‌دا به‌لام بوو نه‌وه‌ی خۆینه‌ر ماندوو نه‌کات به جوانکاری نه‌ی پارنیتته‌وه.

عطار: آن معرض دنیا، آن مقبل عقبی (عطار، ۱۳۸۸: ۳۱۸).

سه ججادی: گاهن لاله‌زاری زه‌وی باره‌گای بووه، گاهن جریوه‌ی نه‌ستیره‌ی ئاسمان شه‌وچرای بووه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۷۹).

هه‌ندی قسه‌ی په‌وان و گه‌وارا وه‌کوو ناوی ساف، هه‌ندی وته‌ی په‌ق و قایم وه‌کوو ته‌لیسمی قاف (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۲۴۳).

-تیلنیشان:

تیلنیشان له هه‌ردوو یانا به‌پینچه‌وانه‌ی چاوه‌پروانی به‌رچاوه‌نییه.

عطار: آن سلطان دنیا و دین، آن سیمرخ قاف یقین (عطار، ۱۳۸۸: ۱۴۳).

سه ججادی: ده‌نگی له زه‌نگی کلپسه به‌نرکه‌تر بووه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۴۶۰).

-پینچان و کرانه‌وه:

پینچان و کرانه‌وه‌ی عطار و سه ججادی پینچانه‌وه‌یکی تاییه‌ته که له تاریفی پینچانه‌وه ناگونج، لیکچواندنی کۆ وه بیر دینیتته‌وه، چه‌ند پینچانه‌وه دین به‌یه‌ک کرانه‌وه، گشت وه‌سفه‌کانی پینشه‌کی وایه به‌لام

وهسفه کانی عطار پښوهندی هه به " خه یائی جیاوه بوو (خیال منفصل) که عالهمیکی بن ماکی و غیر مادیه به تایبه تمه ندیه کانی عالهمی ماددی، زهمان و کات له ویدا خه تیکی راست له رابردوووه بوو داهاتوو نییه به آکوو به شکلی جغز هه ل نه سوورنیت (جهانگیری، ۱۳۹۷: ۱۵۹).

پیا هه لدانه دژ بیژیه کانی نه وه پیشان نه دا که نه م بینینه له گۆره پانی خه یائی کۆشه (خیال فعال) هاتووته ناراه که هژی تیگه یشتی عالهمی نما (عالم مثال) یه وه له م دنیا به، کۆ بوونه وهی دژه کان مومکنه (جهانگیری، ۱۳۹۷: ۱۶۸).

رهنگه عطار ویسته کانی عرفانی خۆی له وه سفی پیاو چاکانا درکانبیت وه خوازباری نه وه بیت پیاوی خوا نه بن نه و سیفه تانه یی هه بن، هه رکه س بیهه وی له گۆره پانی عرفانا سه رکه وی پبویستی به و شتانه یه.

فیکری عطار وابوو وه سفه کانی رهنگ و بونی گوناح نه گرتته خۆی، خۆبارنیزی شاره زایانه ی تیا به دی نه کری، شۆین بن خۆبارنیزی له وشه کان به جی ماوه.

سه ججادی وه کۆ مرو فیکری به نه زمون پیا هه لدانو وه سفی شاعیرانی له هه موو بواره کانا راکه یاندوووه گهر عطار ته نیا باس له بوو چوونه عیرفانییه کان نه کات نه م هه " پیغه مبهری شیعری میلی جیروک و غه رانی و عرفانی هه تا پالنه وانی و نامۆژگاری باس نه کات، بیری له سه فیه زیندوو نه کاتوه، له یه ک وشه وه سفه کانی سه ججادی هه مه لایه نه یه و نه ویش بلیمه تانه سه رکه وتوووه، وشه مؤمن بووه له دهستی رسته یی بن رازاندوووه سه و.

سه ججادی نه وهی وازانیوه، بیستویه و بینیه یه بن که م و زیاو باسی نه کات بن وایه هیچ شتیک نابیت بشارد رتته، نه مانه شاعیرن و شاعیریش ئینسانه، کاتیک باسی کوردی نه کا" رهنجی که داوه له پیناوی چاوی کال، سه ودا بووه به خه تی سه وزی کورنیک چوارده سال" (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۳۲۰).

سه ججادی نه وهی که خۆی ویستویه له شاعیرانا بینیه یه وه نه یه وی شاعیر واین بویه باس له ره و آلهت و دیمه نی شاعیران نه کات " دلته ر و رووخوش و قسه زانه" (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۴۲۳).

" شوخ و شهنگ و لاو چاک بوو، دهس به تفهنگ و سوار چاک بووه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۵۲۴).

۵- دهرنجام:

* به بهراوه ردی دوو په خشانی هونه ری پشیه کی ناساندنی پیاو چاکان و شاعیران عطار و سه ججادی نه مه مان بوو دهرکه وت که له بواره جۆروا جۆره کانی جوانکاری، روونبیزی هه ردویان بلیمه تن، نه گهرجی عطار پیشت ژیاوه وه رهنگه کارتیکه ری بن له سه سه ججادی ناتوانین حاشا که بن له و کاریگه ره تیه چونکو سه ججادی فارسی زانیوه، کتیه پشوه کانی بینیه به دلنیا یه شه نه توانین بلین کتیه کانی عطاریشی خوتندووته، به لام له م بهراوه رده دهرکه وت که سه ججادی بلیمه تیکه که خۆی زه و قیکی داهینه ری بووه، له هه لسه نگاندنا نه بن سه ججادی به رزتر بن چونکو سه ججادی نه زمونه کانی عطار و نه وانه ی دواپی

سه ججادی: له سایه قه ی سامانی ناسمانی مه ربواندا (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۴۷۹).

- په گه زدوژی:

عطار کورت و موخته سه رسته یی نه خولقی ئی و په گه زدوژی به کار دینیت به لام سه ججادی په گه زدوژی ت نه په رنیت و به ره و تضمین المزوج هانی نه دا تا کۆ خوتنه راپله کئی و چیزی تایبه ت بیات.

عطار: آن سالک طیار، مالک دینار (عطار، ۱۳۸۸: ۹۳).

سه ججادی: شیعنی که پیری به بیری به رزی په ری بوو بن... له مه رزی به رزی کوردان، له خاکی پاکی بووتان (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۸۸). ناموسی ته بیعه ت ده رزی به رزی خه تی لاخویندوووه (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۳۹۹).

- سه روادار:

سه روادار به رچاوه له هه ر دوو په خشانا موسیقی نه به خشی به که لام.

عطار: آن عالم عارف، آن حاکم خایف (عطار، ۱۳۸۸: ۶۳۷).

سه ججادی: پیریکی دانا، مه لایه کی زانا (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۲۱۲).

- ته رسیع:

ته رسیع، به رامبه ری کیش له هه ردوو به دی نه کری به لام که م، هۆکاریشی نه وه یه با نووسه ر خۆی نه خاته ژیر نه رک چونکو گه ر واکا هیچ شتیک نانشیتته دلته و.

عطار: آن فانی مطلق، آن باقی برحق (عطار، ۱۳۸۸: ۸۰۱).

سه ججادی: گه وهه ری شه وچرا، جه وهه ری به رچرا (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۵۳۸).

- به رامبه ری کیش:

عطار: آن غرقه ی دریای موج، حسین منصور حلاج (عطار، ۱۳۸۸: ۵۸۵). سه ججادی: کاتی سه رزه نشت کۆنه په رستی، نووکی قه له می نه خاته هه ستی (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۵۳۸).

- هه ست گۆرینه وه:

عطار که لکی لئ وهر نه گرتوووه، رهنگه هۆکاریشی مه وداپی کورتی رسته کان بوو بیت یان پبویستی نه بووه وه نه یویستوووه خۆی خاته ژیر نه رک.

سه ججادی هه ست گۆرینه وه شیعری ته ری به کار هیناوه که رهنگه کارتیکه ری تیا به رچاوه بیت:

پیغه مبه ری سه رده فته ری شیعری ته ری غه رانی (سه ججادی، ۱۳۸۹: ۱۸۸).

دیمه نی نه یلووفه ری شیعری ته ری سه رده فته ره، شیعری ته ر و ره وانه، جیناسیسه و خو شخوانه (هه رنه وه: ۴۷۹). نه مه شیعره کانی حافظ و مه حویمان وه بیر دینیتته وه

حافظ:

بدین شعر تر شیرین ز شاهنشده عجب دارم

که سر تا پای حافظ را در زر نمی گیرد (حافظ، ۱۳۲۰: ۱۴۹).

مه حوی:

که شیرین و ته ری دی شیعره کانم وتی مه حوی که میراوی فوراتی (مه حوی، ۱۹۸۴: ۲۹۸).

- فیکری:

عطار و سه ججادی له باری فیکریه وه جیاوازن:

سه‌رچاوه‌کان:

سه‌رچاوه کوردیه‌کان:

- پارسا، سیداحمد. (۱۳۹۷). جوانکاری له ئه‌ده‌بی کوردیدا، به‌شیاوژنکی نۆی، سنه، نالی.
- پارسا، سیداحمد. (۱۳۹۷). پرونیژی له ئه‌ده‌بی کوردیدا، سنه، نالی.
- سه‌ججادی، عه‌لاه‌ددین. (۱۳۹۵). مژوووی ئه‌ده‌بی کورد. سنندج، کوردستان.
- سه‌ججادی، عه‌لاه‌ددین. (۱۳۹۲). ده‌قه‌کانی ئه‌ده‌بی کوردی، سنندج، کوردستان.
- مه‌حوی، موحه‌ممه‌د. (۱۹۸۴). دیوان، لیک‌دانه‌وه‌و لیک‌لینه‌وه‌و ملاعبه‌الکریم مدرس حه‌مه‌ی مه‌لاکه‌ریم، به‌غدا، کتیبخانه‌ی نیشتمان.

سه‌رچاوه فارسییه‌کان:

- امین‌مقدسی، ابوالحسن. (۱۳۸۶). ادبیات تطبیقی، تهران، دانشگاه تهران.
- حافظ، شمس‌الدین محمد. (۱۳۲۰). دیوان حافظ، به‌تصحیح محمد قزوینی و قاسم غنی، تهران، زوار.
- خطیبی، حسین. (۱۳۷۵). فن نثر در ادب پارسی، تهران، زوار، دوم.
- رحیمیان، هرمز. (۱۳۹۱). ادبیات معاصر نثر، ادوار نثر فارسی از مشروطیت تا انقلاب اسلامی، تهران، سمت، هفتم.
- سعیدی، مصلح‌الدین. (۱۳۷۴). گلستان سعیدی، تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران، خوارزمی، چهارم.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۸۱). سبک‌شناسی نثر، تهران، میترا، ششم.
- شورل، ایو. (۱۳۸۹). ادبیات تطبیقی، وهرگپژ طهمورث ساجدی، تهران، امیرکبیر، دوم.
- عطار نیشابوری، فریدالدین. (۱۳۸۸). تذکرة الاولیا، مصحح رینولد ا. نیگلسون، تهران، هرمس.
- فساوی، رستگار. (۱۳۹۰). انواع نثر فارسی، تهران، سمت، سوم.
- هلال، محمد غنیمی. (۱۳۹۰). ادبیات تطبیقی، وهرگپژ سیدمرتضی آیت‌الله زاده شیرازی، تهران، امیرکبیر، دوم.

سه‌رچاوه وتاره‌فارسییه‌کان:

- جبری، سوسن. (۱۳۸۸). موضوع‌نگرش و زبان در کشف الاسرار، کاوش‌نامه، شماره ۱۹، صص ۷۱-۹۶.
- جهانگیری، محمد. (۱۳۹۷). معیارهای تمیز وقایع خیال منفصل در تذکرة الاولیا به روش هانری کرین، ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء، سال دهم، شماره ۱۹، صص ۱۷۳-۱۵۷.

- کلاهچیان، زهرا و همکاران. (۱۳۹۸). تحلیل کارکرد عناصر بلاغی در نثر شاعرانه تذکرة الاولیا، پژوهش‌های ادب عرفانی، سال سیزدهم، شماره اول، پیاپی ۴۰، صص ۱۳۸-۱۱۱.

سه‌رچاوه وتاره کوردیه‌کان:

عطاریشی بینیه، خاوه‌نی میراتی نه‌وانیشه، پتویسته هه‌مۆیان کۆ بکاته‌وه تا شتیک به‌رزتر بخولقی‌نیت.

* په‌خشانی هه‌ردوو یان هونه‌ریه، ناوه‌رۆکی په‌خشانی عطار عرفانییه " له چیه‌تی دلۆفانی (ماهیت عرفانی) و هه‌ست پێ کردنی عرفانی، هه‌چ رینگه چاره‌یکی تر بێجگه له هه‌لێژاردنی زمانی شێعر به‌دی ناکرێ" (جبری، ۱۳۸۸: ۸۸). به‌لام سه‌ججادی " بۆ نه‌وه‌ی تام بدا به‌ نووسینه‌که‌ی و درزی نیوان شیعر و په‌خشانی ساده پر بکاته‌وه و به‌سه‌لمێنی په‌خشانی کوردیش جێ قه‌لهم تاودانی هه‌یه نه‌و جوانکاریانه‌ی که له شیعردا ره‌چاو نه‌کرێ له په‌خشانیشا ره‌چاو نه‌کرێ ، هاتوو هه‌م جۆره په‌خشانه‌ی خستۆته سه‌ره‌تای باسی شاعیره‌کانه‌وه. رهنه‌گه و به‌ستبێتی سۆز و عه‌شقی قوولی خۆی به‌رانبه‌ر به‌و شاعیره‌کانه‌وه ده‌ربڕێ و له به‌ر چاوی جه‌ماوه‌روه به‌رز بیان نرخێی تا به‌شکو خه‌لک پوو له به‌ره‌مه‌کانیان بکه‌ن و بیان خۆننه‌وه و واز له ئه‌ده‌بی بیانی به‌ئین چۆنکه زۆریه‌ی زۆری خۆینده‌واری نه‌و کات هه‌ر چینی مه‌لایان بووه، نه‌مه‌ش بووه هۆی نه‌وه‌ی ما مۆستا په‌خشانی بخولقی‌تی که نه‌و په‌ری جوانکاری و به‌رز ییت" (سه‌ججادی، ۱۳۸۹: ۱۷).

* وه‌سه‌فه‌کانی عطار مه‌رتبه‌به‌کانی سلوکی عرفانی له‌به‌ر چاوه‌گرتوووه وه له رینگه‌ی شه‌ریعه‌ته‌وه به‌هه‌روه‌رێگه‌ی ته‌ریقه‌ت و حه‌قیقه‌ت نه‌پوات، فیکری سۆفیگه‌ری، دووری له دنیا یی ماکی بانگه‌واز نه‌کری، هاندانی بوو جوامیژی و خواناسی له رسته کورته‌کانا به‌ نه‌ستوویی وشه‌کانه. وه‌سه‌فه‌کانی سه‌ججادی فیکری نایینی، نیشتمان په‌روه‌ری، لێهاتوویی، زانیاری و قسه‌زانی پێشان نه‌دات وه زۆر جارێش باس له ره‌واله‌ت و سیما یان نه‌کات، عه‌شقی زه‌می و ناسمانی نه‌وان نه‌درکێتی.

* عطار به‌ شێوه‌ی دوانده‌ره‌کان له هه‌یه‌تی که خه‌لیفه‌کانی دوا یی پێغه‌مبه‌ر (ص) وه نال و نه‌سحابی، به‌ وشه‌گه‌لی سه‌روادار وه‌سف نه‌کهن وه له دوا یی ناویان نه‌به‌ن، بوو ناساندنی پیاوچاگان وای کردوووه، له‌م روانینه‌وه کارتیکه‌ریکی نایینی به‌دی نه‌کری به‌لام سه‌ججادی به‌ ده‌گه‌م ناویان ده‌بات، پێ خۆشه‌خوینه‌ره‌له وه‌سه‌فه‌کانا خۆی بیانناسیت.

* وه‌سه‌فه‌کانی عطار له‌دوو رسته تێ ناپه‌ریت وه زۆریه‌ی وشه‌کانی عه‌ره‌یین. رهنه‌گه عطار خۆبارێژنکی له‌به‌ر چاوه‌گرتبیت که نه‌وا زنده‌روه‌ی نه‌و له وه‌سفا تووشی گوناحی کات، وه‌سه‌فه‌کانی سه‌ججادی هه‌مه‌لایه‌نه‌ن، گۆرهبانی به‌رینه، وشه‌ی کوردی زۆره وه رسته‌کانی درێژن.

* هه‌م عطار و هه‌م سه‌ججادی له په‌خشانی که‌لکیان وه‌رگرتوووه، په‌خشان درێژه پێدانی تیا یه، رهنه‌گه خۆینه‌ره‌ماندوو کات به‌لام نه‌مان بلیمه‌تانه کورتیان کردوووه‌ته‌وه پێ نه‌وه‌ی وتاره‌که‌یان تووشێ نو‌قسان پێ، نه‌مه‌ خالێکی به‌رچاوه که پێشانده‌ری شه‌ره‌زابوونی عطار و سه‌ججادیه له‌م یواره‌دا.

* به‌م به‌راوه‌رده به‌ره‌ی نۆی، نه‌پێ بزانی که خاوه‌ن که‌لتوو‌رو میراتیکی مه‌زنی. زمانێکی ده‌له‌مه‌نیان هه‌یه، پر له جوانکاری، پتویستی به‌ پاراستنه.

شرح این موضوعات، آشکار کردن اهداف، شناساندن آنها به نسل آینده و پژوهش دقیق علمی ضروری است تا نهانی‌ها آشکار شوند، ناشناخته‌ها شناخته شوند، زیبایی‌ها نمایان شوند و غنای زبان‌ها اعلام شود تا نسل آینده به خود باور داشته باشند که دارای زبانی غنی هستند که حراست از آن ضروری است. این مقاله به مقایسه توصیفات ابتدای دو کتاب تذکره الاولیا و میژووی نهدبی کوردی - که به دو زبان فارسی و کردی به نگارش درآمده‌اند- پرداخته است. شیوهی پژوهش کتابخانه‌ای است که با رویکرد تحلیل محتوا انجام شده است. نتایج حاصل از آن حاکی از اشتراک و افتراق دو زبان در حوزه‌های گوناگون است و دو نویسنده نیز مهارت خاص خود را در توصیفات به اوج رسانده‌اند که ایجاز نمونه‌ی اعلا‌ی آن است، تا حدی تأثیر و تأثر نیز در ساختار درونی و بیرونی قابل بررسی است. واژه کلید: عطار، سجادی، نثر، وصف

The paper "Comparison of the Description of the People at the Beginning of Stating the Characters in Tazkirat al-Awliya of Attar Neyshabouri and the Mejuy adabi kurdi by Ala'edin Sajjadi"³

Abstract:

The author let the pen go and express what they like, reveal their goals implicitly, embellish the unspoken with glorious language, and hide small points in the labyrinth that will not be understood except with special care while describing characters in prose.

When Attar fascinates the reader when he describes the men of God in Tazkirat al-Awliya, and Ala'edin Sajjadi describes the same in the Mejuy adabi kurdi at the beginning of the introduction of individuals.

Explaining these issues, revealing goals, introducing them to the next generation, and careful scientific studies are necessary to reveal the hidden, to recognize the unknown, to reveal the beauties, and to declare the richness of languages so that the next generation believes they have a rich language protecting which is essential. This paper compares the descriptions at the beginning of two books, Tazkirat al-Awliya and Mejuy adabi kurdi, written both in Persian and Kurdish. The method was library carried out with content analysis approach. The results showed the commonalities and differences between the two languages in different fields, and the two authors have peaked their special skills in descriptions, whose brevity is par excellence, so that to some extent the effect and effectiveness could be studied in the internal and external structure.

Keywords: Attar, Sajjadi, prose, description

- شه‌ره‌فک‌ه‌ندی، عبدالرحمان (ه‌ه‌ژار). (۱۳۶۴). یادی سه‌ججادی، گو‌فاری سروه، سائی یه‌که‌م، اورمیه، صص ۲۵-۲۱.

دراسة (مقارنة وصف الأشخاص في بداية ذكر الشخصيات في تذكرة الأولياء لعطار النيشابوري وميزووی نهدبی کوردی علا‌الدين سجادي)^۱
الخلاصة:

يقوم المؤلفون عند وصف الأشخاص في النثر و يحركون القلم ويعبرون كيفما يحبون. حيث يظهرون الأهداف بطريقة خفية. يصفون الكلام غير المحكي بلغة بليغة ويخفون التفاصيل الدقيقة ضمن النصوص التي لا يُستطاع فهمها إلا بالتعمق الطويل.

يقوم العطار بسحر القارئ في تذكرة الأولياء عندما يصف رجال الله. يبدأ علا‌الدين سجادي أيضاً في ميزووی نهدبی کوردی بالتعريف عن الأشخاص بنفس الطريقة.

شرح هذه الموضوعات، بيان الأهداف، تعريف أجيال المستقبل بها والبحث العلمي الدقيق ضروري لكشف خباياها، التعرف على المجهول فيها، عرض الجماليات و ثراء المعنى حتى يؤمن الجيل القادم أن لغتهم ثرية و يجب عليهم الحفاظ عليها. تقوم هذه الدراسة بمقارنة طريقة الوصف في بداية كتابي تذكرة الأولياء و ميزووی نهدبی کوردی والذي تمت كتابته باللغتين الكردية و الفارسية. تم إجراء البحث بالطريقة المكتبية وفق منهج تحليل المحتوى. النتائج التي حصل عليها تظهر نقاط الاشتراك و الاختلاف بين اللغتين في المجالات المتعددة.

كما أن المؤلفين قد وصلا في مهارتهما الخاصة في الوصف إلى الذروة، حيث أن الإيجاز هو مثال رائع على ذلك. حتى أن التأثير والتأثر في الهيكل الداخلي والخارجي قابل للتحقق.

الكلمات المفتاحية: العطار، سجادي، النثر، الوصف
مقاله‌ی «مقایسه‌ی توصیف اشخاص در ابتدای ذکر شخصیت‌ها در تذکره الاولیای عطار نیشابوری و میژووی نهدبی کوردی علا‌الدين سجادي»^۲
چکیده:

نویسنندگان در هنگام وصف شخصیت‌ها در نثر، قلم راجولان می‌دهند و آنچه را که خود می‌پسندند؛ بیان می‌کنند، اهداف را به شیوه‌ای نامحسوس نمایان می‌سازند، ناگفته‌ها را با زبانی فاخر می‌آرایند و نکته‌های ریزی را در لابلای متون پنهان می‌سازند که جز با دقت خاص مفهوم آن دریافت نخواهد شد.

عطار در تذکره الاولیا زمانی که به وصف مردان خدا می‌پردازد خواننده را مجذوب می‌کند، علا‌الدين سجادي نیز در میژووی نهدبی کوردی در ابتدای معرفی افراد به همین منوال به توصیف می‌پردازد.

^۱ حبیب الله سلیبی، دکتوراه في اللغة والأدب الفارسي، الاستاذ مشارك المركز الدولي لتعليم اللغة الفارسية لغير الناطقين بها في جامعة كردستان. محافظة كردستان، ايران .
Habiballah1308@gmail.com

^۲ حبیب الله سلیبی، دکترای زبان و ادبیات فارسی، استاد همکار مرکز آموزش فارسی به غیر فارسی زبانان دانشگاه كردستان، استان كردستان، ايران.
Habiballah1308@gmail.com

³ Habibollah Salimi, PhD in Persian Language and Literature, Associate professor International center for Teaching Persian to Non- Persian Speakers University of Kurdistan, State Kurdistan, IRAN
Iranian Kurdistan Habiballah1308@gmail.com